

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland

ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

- M. H. Nielsen: Lidt om Svinehold og Svinehandel i gammel Tid. Chr. la Cour Pedersen: Grjotgaarde og Graagaasen.
H. Flint: Folkeminder fra Daler.

Nr. 6 — 1. DECEMBER 1930. — 7. Aarg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN

ETABLERET 1873

Aktiøkapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000

Reservefond 31.016.061

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN

HADERSLEV - HORSENS - KALUNDBORG - ODENSE

RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TOFTLUND

TØNDER - VIBORG - VARDE

Biler udlejes H. Jensen Toft

altid pæne og under paalideligt

Førerskab.

Ogsaa over Grænsen.

Humlekærren, Tønder

Tel. 255.

Indmeld Dem i

„Historisk Samfund for Sønderjylland“

og tegn Abonnement paa

„Sønderjydsk Maanedsskrift“

Lidt om Svinehold og Svinehandel i gammel Tid.

Af M. H. Nielsen.

De gamle i Skrydstrup taler tit med Undren om alt det, der har forandret sig i den Tid, de kan mindes. Og det er vel lige saadan i andre Sogne. Denne Undren er ikke mindst, naar Talen falder paa Svinet. Nu om Dage er dette Dyr uomstridelig det mest almindelige Husdyr her i Sognet. Der er Folk, som i Løbet af et Aar leverer i Snesevis, enkelte endog i Hundredvis af Svin til Slagteriet. Saadan var det ikke, da de, der nu er gamle, var unge.

Da den vestslesvigske Længdebane, der skærer Sognet, lige efter 1864 var aabnet, begyndte man at sende levende Svin sydpaa med Banen. Salget af Svin steg vel ikke saa lidt med Aarene, men det taaler ikke Sammenligning med Forholdene efter Verdenskrigen.

I Tiden umiddelbart før 1864 blev de faa Svin, der da solgtes, slagtede, før de afhændedes. Sælgeren beholdt gerne „Indmaden“ og solgte saa den døde Krop til Høkeren eller Landhandleren. Saa førtes Kroppene til Flensborg paa Høkerens egen Vogn eller paa en af de mange store Fragtvogne, der den Gang kørte til og fra Flensborg. Herfra fik Høkeren de fleste af de Varer, han solgte derhjemme. Til Beskyttelse mod Væde og Snavs var der udover Vognen spændt et stort buet Sejl.

I Tiden før 1850 blev der saa godt som ingen Svin solgt her fra Sognet. Fra 1843 til 1850 sad den alsiske Gaardmands- og Smedesøn Johannes Petersen som Præst her i Skrydstrup. Han er den sidste Præst, der selv drev den hele, ret store Avling. I sin Embedsbog har han 1845 optegnet, hvor stor Besætning han holdt paa Gaarden, nemlig 30 Stk. Hornkvæg, 30 Faar, 6 Heste og „de fornødne Svin“. Sidstnævnte Udtryk er betegnende ogsaa for Sognets øvrige Gaarde. Af Svin blev der kun holdt, hvad der var fornødent til Hus-

holdningen. Kom der Flæsk ud af Huset, var det som Gave. Ved Bryllupper var det ikke sjældent, at der paa større Gaarde blev givet en hel Skinke eller „Bøst“ som „Fon“ eller Bidrag til Gildemaden. Ogsaa de fattige blev — særlig i Slagtetiden — rigeligt betænkt med Flæsk. „Der blev givet meget hen i de Tider“, bemærker en af de ældste.

Det kan tilføjes, at vor Udførsel af levende Svin fra Kongeriget og Hertugdømmerne tilsammen i Aaret 1844 beløb sig til 17,423 Stk., og Udførslen af Flæsk beløb sig samme Aar til 2,101,470 Pund. De nærmest foregaaende Aar havde de tilsvarende Tal været noget højere, i Trediveerne derimod noget lavere. I Femaaret 1836-40 var Gennemsnitstallet for udførte levende Svin saaledes 13,858 1831 udførtes der 1,815,000 Pund Flæsk.¹⁾

De gamle husker endnu den Tid, da Degn og Præst fik en Del af deres Løn i Naturalier, men ingen af dem mindes, at Flæsk hørte med til disse Naturalier. Dette har dog været Tilfældet flere Steder, f. Eks. i Døstrup Sogn ovre paa Vestkysten. I 1816 skulde Beboerne her bl. a. aarlig levere Degnen 137 Brød og 70 Stk. halve Svinehoveder. Af de sidstnævnte blev dog kun omkring ved 30 leveret in natura, for Resten blev der betalt 6 Skl. lybsk pr. Styk. Det kunde synes, at de mange Svinehoveder maa have virket noget ensformigt i Husholdningen. Formentlig er en Del af dem bleven solgt.²⁾

Vi gaar nu et Par Hundrede Aar tilbage i Tiden. 1669 dør Præsten Hans Petersen i Skrydstrup, og der foretages en Vurdering af hans Bo. Derved faar vi Besked om, hvor stor Besætning der den Gang holdtes paa Præstegaarden. Ogsaa da var der — som i 1845 — 6 Heste: 2 „smaa brune“, der vurderes til 30 Mark, 2 „gamle“, der sættes til 18 Mark, og 2 „temmelig gamle“, der gaar op i 40 Mark. Af Hornkvæg er der kun 15. De 9 af disse er Køer — „nogle onde og nogle temmelig“. Saa er der 8 Faar, 2 Geder, 2 Bukkekid, 5 Gæs og 5 „ung Svin“. Gæs og Svin sættes alle til 1 Mark Stykket.³⁾

Vi befinder os jo i Markfællesskabets Dage, da der i de forskellige Byvedtægter ofte var truffet Bestemmelse om, hvor mange Dyr, ogsaa Svin, hver Mand maatte holde. Lige syd for Skrydstrup ligger Neder Jerstal i Bevtoft Sogn. I den nævnte Bys „Grandvide og Vedtægt“ fra 1694 tillades det hver Gaardmand („Halvgaard“) paa den fælles Græsmark at holde 2 Svin. Den øvrige Besætning — 10 Kreaturer 5 Heste og 30 Faar — maa vel ogsaa betegnes som lidt mindre end

¹⁾ Bergsøe, Den danske Stats Statistik II. 555,559.

²⁾ Indberetning fra Pastor M. Koch, Ribe Bispeark., Viborg.

³⁾ Udskrift af Gram Herreds Tingbog 1669. For denne Udskrift er jeg Pastor Carsten Petersen, Maugstrup, Tak skyldig.

den, der holdtes paa Skrydstrup Præstegaard.¹⁾ I Vedtægten bestemmes det, at „hver Mand skal holde sine Svin ringet i Næsen om Vorfruedag i Fasten. Pindes nogen Svin siden uringet, skal dens Ejermand give Naboerne hver Gang for hvert Svin 4 Sk“. Det maatte jo forebygges, at Svinene gjorde alt for stor Skade ved deres Roden.

Syd for Bevtoft ligger Agerskov Sogn med den ret store Kirkeby, der har givet Sognet Navn. I nævnte By havde man — i Henhold til et Grandebrev fra 1592 — foruden den fælles Byhyrde ogsaa en Horsdreng, en Kalvedreng og en Svinedreng. Sidstnævnte tog sig naturligvis af Svinene. Det nævnes ikke, hvor mange han havde at regere over, eller hvor mange Svin hver Mand i Grandelaget maatte holde. Men vi ved, at Antallet af de Grise, der lagdes til her, i de to efterfølgende Aarhundreder var i stadig Aftagen. Og det hang vel nok sammen med et Forhold, som nedenfor skal berøres, den fremad skridende Udslettelse af Skovene.²⁾

Det var ikke blot i Græsmarkerne, at Svinene om Sommeren fandt deres Føde. De fik den i endnu højere Grad i Skovene, hvor saadanne fandtes. I Præsten P. Rhodes Beskrivelse af Haderslev Amt fra 1775 læser vi følgende: „Med store fede Svin holdes her Kjøbmandskab ligesom med Stude, de bortføres i Flokketal og sælges i og uden for Holsten“. ³⁾ Forfatteren var født i Kolding og havde i Tiden fra 1760 til 67 været Kapellan i Stepping ved Haderslev, hvorfra han forflyttedes til Laaland. Han har sikkert nok her haft den ikke blot mere kornrige, men ogsaa mere skovrige østlige Del af Amtet i Tanke. Der er to af de gamle her i Sognet, der stammer fra Østeregnet. De husker, at der i deres Barndom var enkelte, der sendte deres Svin til Skovs. Og endnu flere var der — vistnok navnlig blandt Smaakaarsfolk —, som selv tog til Skovs og samlede Bog og Agern til Svinene derhjemme.

Svinet har nok alle Dage staaet i Yndest hos vort Folk. Man har endog ment, at det allerede i Oldtiden var, hvad det nu er ved at blive, Landets vigtigste Husdyr. Saa meget er sikkert, at Svineavlens spillede en ganske overordentlig Rolle, saalænge store Dele af Landet var opfyldt af Skove. Her fandt en Mængde Svin ikke blot Føden, men her kunde de ogsaa i de Aar, da der var rigeligt med Olden, æde sig fede. Da Skovene efterhaanden blev ryddede, forfaldt eller ødelagdes, gik det stærkt tilbage med Svineholdet.⁴⁾ — Det nu skovløse Sogn Kegnæs, Sydspidsen af Als, var for godt 300 Aar siden

¹⁾ Bjerger og Søegaard, Danske Vider og Vedtægter III 23-4.

²⁾ K. Aagaard, Tørning Lehn, 241,49.

³⁾ S. XI.

⁴⁾ C. Christensen (Hørsholm), Agrarhist. Studier, I. 62 f, II. 108 f.

næsten helt dækket af Skov. I gode Oldenaar kunde man da se 9 til 10,000 Svin gaa og mæske sig i Skovene her.¹⁾

Naar nu de tamme Svin færdedes derude i Skoven, kunde de saa ikke gaa hen og blive vilde som deres Frænder, de rigtige Vildsvin, der ligeledes holdt til her? Nogen Fare i den Retning har der vist været. Fra Falster hører vi om, at man søgte at forebygge slig Vildskab ved af og til at sende Folk ud til Svinene med lidt Føde i en „Stipose“. Saa blev Svinene ved høje Raab kaldt sammen til deres „Stiplads“ derude i Skoven og fodrede lidt.²⁾ Maaske har man baaret sig ad paa lignende Maade her. 1776 fortælles der fra Nordslesvig, at Bønderne saa ihærdigt kunde holde Klappjagt efter Svinene, naar de hentedes hjem, at selv Ulvene derved blev fordrevne.³⁾ — Vist er det, at der til stor Plage for Bønderne ret sent fandtes Vildsvin omkring i de sønderjydske Skove. Derom vidner følgende Suk hos P. Rhode i hans Beskrivelse af Haderslev Amt: „Bonden er her i sin Kornmark mangfoldig plaget af Vildsvin. Man tør ikke dræbe dem, og derfor nødes til at holde Vagt i Kornmarkerne.“⁴⁾

I de senere Aar har Tillæg af Grise spillet en stor Rolle her i Sognet. Det har vel nok særlig været paa de mindre Ejendomme, men ogsaa paa de større har man jævnlig paa samme Tid holdt en halv Snes Grisesøer. De gamle kan fortælle om, hvor helt anderledes det var i deres unge Dage. Da var det ret sjældent, at Folk havde en Grisesø. Og en Forskel mere er der. Nu om Dage faar de fleste Søer mange Kuld af Grise, ja der paastaas, at en Mand her i Sognet har haft 25 Læg af samme So. Tidligere nøjedes man som Regel med et Kuld af samme So. Saa blev den gerne fedet, men inden man begyndte at „være god ved den“, skulde den helst „udbødes“. Derved skulde det forebygges, at den senere blev „vrajj“ eller ornegal, hvad der lagde en Dæmper paa dens Trivsel. Operationen blev foretaget af en Dyrlæge eller af en Kursmed. Det var i Forvejen fastsat, at han paa bestemt Tid vilde indfinde sig paa en af Gaardene i Byen, og her mødte saa Folk fra nærmeste Omegn frem med deres Søer. „Kun een Gang“, fortæller en af de gamle, „har jeg været med til saadan en Udbøden. Vi var flere haandfaste Karle, der først væltede Soen om paa Siden, og saa holdt vi den fast paa Jorden, medens Dyrlægen gav den et Snit i Siden, tog Livmoderen ud og atter syede det store Saar til. Saa fik Svinet sin Frihed igen, og det var slet ikke til at se, at det havde gaet nogen større Operation igennem. Nu kunde Ejermanen igen drive hjemad med sin So“.

¹⁾ Mejborg, Slesv. Bøndergaarde, 139.

²⁾ H. F. Feiberg, Dansk Bondeliv, I. 181.

³⁾ Mejborg, Slesv. Bøndergaarde 175.

⁴⁾ S. XI.

Naar en So havde „griset“, var det sjældent, at Ejeren selv havde Brug for alle Grisene. De, der kunde undværes, blev gerne solgt til Folk, der forud havde taget Løfte paa en eller flere af dem. Naar Grisene var 4 Uger gamle, betragtedes de som „skivtfærre“ eller „tejt-færre“, og der gik saa Bud til Køberne, at nu maatte de komme til „Grisskivt“, „Gristejt“ eller „Grishøtte“. De tre Udtryk brugtes i Flæng. Ejeren havde forud bestemt, hvad Grisene skulde koste i en samlet Sum. Det kunde vel hænde, at en eller flere af Køberne fandt Prisen „te e stram Kant“, og at den burde „linnes“ lidt. Men det var sjældent, at der blev rokket ved den en Gang fastsatte Sum. „Det kommer it e Gris' ve, hva e Flæsk koster i Hamborre“, plejede Ejeren at sige ved denne Lejlighed.— Et andet Punkt var det tit sværere at komme om ved. Grisene var næsten aldrig lige store eller lige gode. De maatte saa først vurderes, og den samlede Pris rettelig fordeles paa de enkelte Grise. Og hvem skulde saa have de dyre og hvem de billige? Her kunde der, som en af mine Hjemmelmænd udtrykte sig, blive „et fa'le Høtte“. Som oftest blev Loddet det afgørende. Man „trak Straa“, eller en af Mændene blev udset som Dommer. Han tog Plads i passende Afstand fra Grisene og med Ryggen til. En anden tog saa en Gris i Benene og spurgte: hvem skal have den? Og saadan blev man ved, til der ikke var flere. Skulde en have to Grise, fik han ofte den ringeste og den bedste. Det hele forløb som Regel under stor Munterhed. — Var Skiftet godt overstaaet, og Grisene gemt i den medbragte Sæk, skred man til det egentlige Høtte eller Lidkøbet, som Husmoderen sørgede for. Det var almindelig Regel, at der vankede to Kaffepunche til hver Mand. — Inden Selskabet skiltes, hændte det, at Husmoderen eller Børnene blev betænkt med en Skilling. Den kaldtes Halepenge.

Det at holde Grisesøer var, som før nævnt, ret sjældent her paa Egnen i ældre Tid. Der synes endog at have været Sogne, hvor der en Tid slet ikke blev lagt Grise til. Det betyder dog ikke, at der ikke blev holdt Svin eller spist Flæsk her. En Forfatter, Oberst Falkenskjold, der 1804 skriver om Svineavl en her i Landet, udtaler, at der „nok intet Land findes, hvor der spises mere Flæsk end i Danmark“.¹⁾ Det ser ikke ud til, at Nordslesvig i saa Henseende har staaet tilbage for det øvrige Land.

I 1815 udgav Præsten Knud Aagaard i Agerskov en Beskrivelse af Tørring Len eller den vestlige Del af Haderslev Amt. Deri skriver han saaledes:²⁾ „Flæsk er her en meget vigtig Artikel i Husholdningen, og her fedes og slagtes mange Svin“. Tillige udtaler han, at der til-

¹⁾ C. Christensen, Agrarhist. Stud. II. 108.

²⁾ S. 214 f., 241.

lægges meget faa Grise her i Egnen. I Agerskov Sogn ser det ud til, at man paa den Tid slet ingen Grisesøer har holdt.²⁾

Hvorfra fik man da Svinene? De fleste kom fra Vestjylland. Herfra blev de af Svinehandlere drevne „op ad e Sønden“ og solgte der. Om denne Handel skal der fortælles lidt i det følgende. Min Hovedkilde er nogle Optegnelser, jeg i sin Tid har gjort efter en vestslesvigsk Bondes Fortælling. Han hed Lassen Jensen, og han blev for godt en Snes Aar siden begravet paa Ballum Kirkegaard. Hans Fader, der stammede fra Rejsby Sogn, ejede Gaarden Udstrup i Sønder Nissum Sogn nord for Ringkøbing, og her blev Lassen Jensen født 1821. I sine unge Aar drev han Svinehandelen, indtil han i 1848 blev Forvalter paa Trøjborg.

„I Egnen omkring Varde og Ringkøbing blev der købt mange Svin. De fleste kom dog fra Limfjordsegnen, især fra Thyholm og Thy. Det var ikke blot de fleste, men ogsaa de bedste Svin, der kom fra de Kanter.

Det var for det meste unge vestjyske Karle, der drev Handelen med Svin, og der var gerne to, der drev Handelen i Fællesskab. Om Vinteren gik vi omkring og købte Svinene op. Naar Foraaret kom i Luften, hen midt i Marts, samlede vi dem i Flokke paa 50 til 100 Svin, og saa drev vi afsted med dem sønder paa. De købte Svin var et halvt til et helt Aar gamle. Den ene af Prangerne gik bag efter som Driver. I Haanden havde han en Pisk med en 3 — 4 Alen lang Snært. Yderst i Snærten var der en Skralder (Smæld), lavet af Skralderbast.¹⁾ Den anden gik foran Flokken. Han var udstyret med et Brød, som han nu og da skar et Stykke af og smed hen til Svinene. Det var jo, for at de mere villig skulde følge efter ham.

Vi drev gerne en 3 Mil om Dagen. Fra Ringkøbing til Husum er der 30 Mil, og vi regnede med, at den Tur skulde tage 11 Dage. Mellem de mange Kroer langs med Drivevejen var der naturligvis nogen, vi særlig yndede. Men overalt var de belavede paa at tage imod baade Svin og Drivere. Til Svineflokkene var der indrettet forskellige Rum i Lo og Lader. Der kom jo tit flere Flokke paa samme Tid. Prangeren havde klippet et Mærke paa den venstre Side af Svinene for bedre at kunne holde Rede paa dem. Mærket bestod gerne i to eller tre Streger eller Klip, der var anbragte noget forskelligt, men de fandtes altid paa venstre Side. — Det var ikke blot Natten, vi tilbragte i Kroerne. Vi var der ogsaa en 3 Timer om Middagen. Svinene taalte ikke Middagsheden.

Henimod Pinse var Drifterne talrigst, og det var ogsaa gerne de

¹⁾ Pisken var, siger Feilberg i Dansk Bondeliv (I. 167) af „Juchten“, russisk Læder, den blev gerne smurt med Fedt. Ofte var den købt i Husum.

bedste Svin, man da kom med. Man drev da til det saakaldte Pinsemarked i Husum, der holdtes lige før Pinse. Det var ikke ualmindeligt, at man i Løbet af Dagen kunde tælle op til 20 Flokke paa Vejen mellem Ribe og Tønder. I Ringkøbingegnen samledes Svinene til det omtalte Pinsemarked gerne Kristi Himmelfartsdag.

Det hændte, at et Svin blev sygt undervejs, og saa blev det gerne afhændet for en billig Pris til Kromændene. En Gang imellem blev der ogsaa solgt et enkelt af de raske Svin undervejs, men som Regel havde vi hele Flokken i Behold, naar vi naaede vort Maal: Tønder, Læk eller Husum. Paa Markederne her solgte vi Svinene til Marskbønderne eller til Prangere, der huserede med dem i Omegnen eller drev til holstenske Markeder med dem, navnlig til Itzehoe. Lykkedes det os ikke at komme af med Svinene paa de vante Pladser i Slesvig, maatte ogsaa vi søge til de holstenske Markeder, men det betød som Regel Tab for os.

Der var ellers grumme ringe Risiko ved Svinehandelen. Der blev næsten altid tjent Penge ved den. Alligevel stod Handelen med Svin for de fleste kun som et første Trin paa Stigen. Maalet, man higede mod, var at komme til at handle med Kreaturer eller Heste, Det ansaas for noget mere fint. Men Risikoen var ogsaa her langt større, saa mange tabte ved den Handel, hvad de havde tjent ved Handelen med Svin. Nogle vendte tilbage til Svinehandelen og kom atter til Kræfter. „Studene stak ham ihjel, men Svinene rodede ham op igen“ — blev der ofte sagt ved saadan Lejlighed. Andre vilde nok gøre det samme, men de var blevne for gamle. De taalte ikke mere de lange Ture sammen med Svinene.

Med Pinsemarkedet i Husum sluttede Handelen med store Svin. Nu begyndte vi at handle med Grise. Dem købte vi op i de samme Egne, hvor vi plejede at købe Ungsvinene. De var da en 7 à 8 Uger gamle. Vi drev saa afsted med dem ligesom med de store Svin, og vi søgte med dem til de samme Markedspladser. Her hændte det dog hyppigere, at vi havde solgt nogen undervejs. Vi begyndte gerne med henvend 100 Grise i Flokken.

I Kroerne fodredes de voksne Svin paa den Maade, at der rundt om paa Grønsværet blev hældt smaa Dynger af Rug eller Havre. Der regnedes med en Skæppe Korn til 30 Svin. Paa samme Maade blev Grisene fodret. De fik dog altid Rug. Til 20 Grise beregnedes der et Fjerdingkar. Her maatte der dog ødsles lidt mere med Brødet. Mellem hver Station eller Kro, hvor vi holdt Hvil, gik der gerne et helt Brød med, eller to Brød om Dagen.

Ballum og omliggende Byer forsynedes med Svin af Huserere eller Prangere, der gerne havde købt deres Svin eller Grise i Egnen mellem Ribe og Varde. De drev rundt med dem fra Gaard til Gaard

i Flokke paa 20 à 30 Stykker. Paa disse Kanter blev der aldrig fedet Svin til Salg. Man holdt kun til eget Forbrug.“

Vi hørte, at Svinene ikke godt taalte Middagsheden. Det hændte, at de, naar det blev dem for varmt, gav sig til at bisse eller løbe løbsk. Først udstødte de nogen sære Grynt og satte saa afsted i vild Fart til alle Kanter. Vildskaben kunde ogsaa komme af andre Grunde. Derom fortæller Lassen Jensen: „Naar vi kom til Varde Mølle, gav vi altid Møllersvenden en Drikkeskilling for at standse Møllen, hvis den da var i Gang. Skyggen fra Vingerne kunde indjage Svinene en forfærdelig Skræk. Børsterne rejste sig paa dem, de udstødte et Ruff, Ruff, og saa satte de afsted som aldeles vilde. Det eneste Middel, der kunde standse Svinene i den vilde Fart, var at faa fat i Ben, Hale eller Øre paa et af dem og faa det til at skribe. Dette Skrig virkede beroligende og kaldte de flygtende tilbage for at hjælpe den Kammerat, der formentlig var i Livsfare.

Der var en Mand fra Ribeegnen, som havde været nede i Thy og der hentet sig en Flok udmærkede Svin. Han var lidt paaholdende og vilde spare Drikkeskillingen til Møllersvenden. Men det kom ham dyrt til at staa. Hele Driften satte afsted ud i Engene syd for Møllen, nogen blev siddende fast i Mosen her, andre blev forfangne, og nogen var der, som slet ikke var til at finde. Det tog Dage, inden han igen fik Samling paa sine Svin, og flere af dem var da saa medtagne, at de ikke kunde drives videre.“

Der var naturligvis flere Ting, der kunde forskrække Svinene. „Vi skulde“, har en gammel vestjysk Svinehandler fortalt mig, „være forsigtige, naar vi drev over en Bro. Den gungrende Lyd af Fodtrin eller Vogne gjorde tit Svinene forskrækkede“. — Morten Eskesen fortæller om et slemt Uheld, som hans Bedstefader, der ogsaa drev sønder op med Svin, havde, en Gang da han lige havde passeret Gredsted Bro med sin Drift. Her var der nogle fulde Karle, der satte Skræk i hans Svin, saa de for til alle Sider. Morten Thomsen talte de fulde Karle haardt til, men en af dem gav ham med sin Kæp et saadant Slag i Hovedet, at han besvimed, og han forvandt aldrig helt Virkningen af dette Slag. Ugerningsmændene flygtede, men andre Folk tog sig af ham og Svinene. Det lykkedes dog ikke at faa fat i dem alle.¹⁾

Uheld kunde ogsaa komme i Form af Sygdom i Svineflokken. Var Sygdommen smitsom, kunde det gaa saa vidt, at Svinehandleren af det offentlige fik Paabud om at slaa Dyrene ned og at lade dem nedgrave. Fra Hammerum Herred fortælles det, at baade Prangere

¹⁾ Kr. la Cour Pedersen, Morten Eskesens Sagn, 10.

og Svin ved slig Lejlighed kunde skringe saa højt, at det hørtes helt op til Hjemegnen.¹⁾

Selv om Uheld og Tab indtraf, nyttede det dog ikke at tabe Modet. Ogsaa her gjaldt det Ord: „Hellere tabe en Daler end lade Handelen staa stille“. Der fortælles et lille Træk om en ung Mand, der havde lidt svære Tab ved sin Handel. Han gaar til sin Fader, der ogsaa var Handelsmand, og beder ham om Hjælp til at komme i Gang med anden Handel. Men den mere erfarne Mand giver sin Søn det Svar: „En skal rejse sig ved det, en er falden ved“.

Handelen med Grise var nok mest ustadig. Markedet kunde her blive saa flovt, at det ikke var muligt at slippe af med Grisene, — „ikke en Gang, om man vilde give dem væk“, siger en af mine Hjemmelmænd. Mange Historier fortælles der om Folk, som forgæves drog til Marked eller til Torvs med Grise, og som vendte tilbage med flere, end de var kommet med. Andre, der heller ikke kunde faa solgt, havde i al Stilhed stukket deres Grise i Lidelsesfællens Vogn. Disse Historier er sikkert ikke alle lige vel afhjemlede. Her skal gives en fra Skrydstrup. Ophavsmanden, der i sin Tid boede her i Sognet, betegnes som en paalidelig Mand. Historien skal være foregaaet i hans Hjemegn. Her var der en Mand, som havde faaet tillagt en Mængde Grise. Han prøver først paa at sælge dem hjemme, men det vilde ikke lykkes. Saa vil han forsøge Lykken paa et Marked. Inden Udreisen paalægger Konen ham indtrængende ikke at komme tilbage igen med Grisene, saa hellere sælge dem for lidt og intet. Det lykkes ham imidlertid ikke at opnaa Bud, og han maa da, hvor nødig han end vil, tage Grisene med hjem. Paa Hjemvejen kommer han igennem en Skov, og her slipper han i sin Vaande Grisene løs. Glad kører han nu videre. Men Glæden blev af kort Varighed. Næste Dag stiller Grisene i deres Fødegaard, og da er Tallet paa dem kendelig øget.

Naar Prangeren selv drev Handelen, havde han ofte en lejet Driver med sig som Hjælper. Der var da, siger min vestjydske Hjemmelsmand, tit en kendelig Forskel paa de to Mænds Ydre. Prangeren var finere i Tøjet og bar lange Støvler. Driveren kom gerne bagefter i tarveligere Klæder og med Træsko paa Fødderne. Af og til tog han Træskoene af og bar dem under Armen. — Selv om Svinehandlaren endnu ikke var naaet op til de højere Grader i den for Handelsmændene gældende Rangforordning, kunde det vel undertiden hænde, at han bar Hovedet lovlig højt. Dr. F. C. Krarup fortæller i nogle Barndoms minder fra Løgumkloster, at „Svinepiskerne“ — et ret almindeligt Udtryk — ved Markederne der i Byen kunde optræde med stor

¹⁾ Hardsyssels Aarvog VIII. 37.

Selvfølelse. „Jeg husker“, siger han, „hvorledes Naboens Hus helt stod paa den anden Ende for at tilfredsstille disse stormægtige Kræmmere, der mødte med lange Støvler og Læderpunge om Livet. Naar de arriverede om Aftenen, skulde de altid have Risengrød og Flæsksteg. Der blev en underlig Stilhed i Byen, naar de den følgende Morgen drev videre sydpaa med deres Svin.“¹⁾)

Naar Studehandleren led Tab, hed det sig, at Studene „stak“ eller stangede ham. Ja, det hændte jo, at de „stak ham ihjel“. Naar Gri-sehandleren led Tab, blev der sagt, at Grisene bed ham. Dette Bid var vel nok mindre farligt end en Studs Stik. I hvert Fald meldes der ikke om, at Grisene nogensinde bed deres Handelsmand ihjel.

Selv om langt de fleste Svin fra Vestjylland gik til den vestlige Del af Slesvig og Holsten, var der dog nogle, der fandt Vej til Mellem- og Østslesvig. De gamle i Skrydstrup kan fortælle om, at de har set Prangere komme med deres Drift af Svin derude vestfra. Det var gerne mindre Flokke, og hver Flok havde kun een Driver eller Pranger. Men ogsaa den ene Mand kunde, som en af de gamle udtrykker sig, faa Svinene til at følge „saa trofast, som var det Hunde, der fulgte deres Herre“. Det var Brødet i Prangerens Pose, der havde en saa dragende Magt. Maaske har Driverne ogsaa til at begynde med haft Hjælpere. Det var i hvert Fald almindeligt i Vestjylland, at Prangerne fik Børn med som Hjælpere, indtil Svinene var „tildrevne“. — Her fra Sognet mindes man to Prangere, der hentede Svin i Vestjylland. Den ældste — Per Svinedriver — mindes dog næsten kun af Navn. Den yngste staar endnu frisk i Mindet. Mod Sædvane havde han ikke Brød, men Byg eller Havre i sin Pose. Af og til fik Svinene et Par Haandfulde af Posen.

De Svin, der kom igennem Skrydstrup, blev for det meste solgt i Haderslev. En af mine Hjemmelmænd er født i nævnte By 1841 og har der tilbragt det meste af sin Barndom. Jeg giver nu ham Ordet: „Prangerne stod undertiden med deres Svin ved Gravene, men tiere i Nørregade øst for Domkirken. En særlig yndet Plads var Hjørnerne eller Rummene mellem de store Piller paa Kirkens Kor. Her har jeg som Dreng tit hjulpet en Pranger med at passe hans Svin. Vi var gerne to Dreng, der holdt Vagt, mens han passede Handelen. For vor Tjeneste fik hver af os fra 1 til 3 Søslinger. Svinene solgtes for det meste til Folk, der kom kørende. Naar Handelen var sluttet, blev Svinene løftet op i Vognen. Siden blev det nok forbudt at staa her med Svinedrifterne. For de mange Svin lavede jo et groft Svineri der lige op ad Kirken“.

¹⁾) Flensborg Avis 4-11 30.

En af de gamle stammer fra Aabenraakanten. Han fortæller fra sin Hjemegn om en Høker, der hvert Aar hentede Grisesøer hjem fra Vestjylland pr. Vogn. Det var store sortbrogede Dyr med lange stive Børster. Han solgte dem i Omegnen dels som Tillægsdyr dels til Fedning. „Nogen grumme gode Svin var det“.

„Omkring 1864 tjente jeg“, fortæller en anden af de gamle, „i Bajstrup i Tinglev Sogn. En Dag kommer der en Pranger drivende med en Flok vestjydske Svin. Min Husbond købte en Griseso af ham for 20 Bankdaler. Tre Uger efter kom den med 15 gode Grise, saa det var en god Handel“.

Det var dog ikke blot fra Vestjylland, der førtes Svin over til Østeregnen. I sin Beskrivelse af Tørning Len siger Aagaard, at der ogsaa kom Svin og Grise fra Haderslev Amts østlige Skovegne til Vestslesvig.¹⁾

Og det var heller ikke blot fra Vestjylland, at der førtes Svin „op ad e Sønden“. Det fandt ogsaa Sted fra den østlige Del af Jylland. I en „Beskrivelse over Agerdyrkningens Tilstand i Nørrejylland“ fra 1808 udtaler Forfatteren, Professor Gr. Begtrup, at der i Skovegnene paa Østkysten tillægges en stor Mængde Svin. „Den mindste Del fedes i Landet selv, de øvrige drives magre til Holsten og fedes der paa Mejerigaardene“. — Ved Holsten maa der sikkert ogsaa tænkes paa Slesvig, der i Datiden ofte kaldtes „dansk Holsten“. Forfatteren taler saaledes et Sted om „Sønderjyderne fra dansk Holsten“. I Aarene 1801-03 blev der ved Tolden i Kolding gennemsnitlig fortoldet ca. 12,600 Svin, der dreves syd paa. Der var Aar, hvor Tallet gik op til 15000. — Det østjyske Skovsvin var af Race mindre men mere triveligt end det vestjyske Svin, der betegnes som „meget stor og lang i Kroppen“. Det skulde helst fedes „med Korn og Spøl“.²⁾

Grjotgaarde og Graagaasen.

Af Chr. la Cour Pedersen, Skibelund.

I

Beslægtet med Navnet Margræt eller Margrjot er Navnet Grjotgard. Forstavelsen gaar i Runeindskrifter ind i Forbindelsen Grjotkumbl (Bække-Stenen II) og er et Ord, der kan ledes helt tilbage til Gotisk. I Overgangstiden fra Odelstyre til Hyldingsstyre har Kongerne mange Steder søgt at gøre Vejene fra Bygd til Bygd sikrere ved at

¹⁾ S. 215.

²⁾ Agerdyrkningens Tilstand i Danmark 5. B. S. XXXIV., 143, 230. 332.

anlægge Grjotgaarde eller Lejrpladser for deres Følge især ved vanskeligt farbare Steder ved større Vandløb, ved Landegrænser og ved naturlige Havne. I Gylfaginning, hvor der fortælles om Thors Kamp med Jætten Hrungner, finder vi maaske Navnet i den ældste Form. Hrungner siger, det er mere modigt, hvis Thor tør møde ham „at landamæri à Grjotunagørdum“. Og her, ved Grjotunagard, er det da, at Thor udkæmper sin haardeste Kamp. Det er da hermed sagt, at det er ved Landegrænsen, man kan vente at finde Grjotgaarde. — I Orkedalen i Norge finder vi det beslægtede Navn Grjotar eller Gryting. Der fortælles, at Harald Haarfager her mødte Kong Gryting og overvandt ham. Nogle Mænd flygtede ned i Orkedalen og andre ned i Gulddalen, og andre søgte sig Grid d. e. Fred, og de blev da Harald Haarfagers haandgangne Mænd. — Om de til Tegn herpaa har faaet „Gridarstokke“ eller Gridarvølr, som Thor fik, da han drog til Geirrøds Gaard, ved jeg ikke. Men det er ikke urimeligt at antage, at Vejfarende, naar de kom til en Grjotgaard, fik et saadant Pant paa, at de maatte færdes frit. Det kan da være en Rest af denne gamle Sædvane, der ligger i, at Stodderkongen i de gamle Landsbyer skulde give „Stavkarlene“ Tiggerstave, der gav dem Ret til at tigge tre Dage i Byen om Brød og Nattely. I Grjotgaarden havde Kongerne bygget flere Huse. Der var ofte en Sal, og den af Kongens Mænd, der forestod den, kaldtes Salvard eller Sølve; senere faar denne Bygning Navnet Hal, og den, der forestaar den, kaldes saa Halvard. Der kendes ogsaa andre Navne til denne Bygning: Maalstue, Hirdstue, hvor Kongen søges af dem, der vil have ham til „at mæle“ i deres Sag paa Hirdstævne. Der var ogsaa en Skaale, hvor Hirdmændene sov, et Gæstehus for Kongens Gæster, og det var ikke Fremmede, der som Hirdmændene var i Tjeneste hos ham. I Fred tjente de for halv Hirdmandsløn (Kongespejlet S. 62). „De udretter Kongens Ærinder, gæster mange Mænds Hjem, om end ikke altid med Venskab. De er skyldige at være Spejdere overalt i Kongens Rige og tage vare paa, om han har Fjender i sit Rige, men om saadanne findes, da skal Gæsterne dræbe dem. Gæsterne faar da af hines Ejendom for deres Umag, hvad de kan føre med sig paa én Gang, dog undtages Guld, som tilhører Kongen, og alt andet, hvad de ikke kan føre med sig.“ Tæt ved Nidaros har Olav den hellige ladet sætte Huse paa Kongs- gaarden. „Der blev gjort en Hirdstue med Dør i begge Ender og to Højsæder ved Langvæggene. Her havde han 60 Hirdmænd og 30 Gæster og gav dem Sold og Love; han havde ogsaa 30 Huskarle og mange Trælle. — I Gaarden var der en stor Skaale, som Hirdmændene sov i“, og der har vel ogsaa været et „Gæstehus“ til de 30 Gæster og et „Sælehus“ til Vejfarende. — Gæsterne sørgede for at inddrive Fødevarer til tre Dages Nathold, en Afgift, der kaldtes „Stud“

eller „Skud“ eller „Vinnartodde“ eller „Vingift“. Men det var næppe altid Vennegaver, ofte blev de inddrevet ved Voldgæstning. Naar man har læst i Gylfaginning, paa Islandsk udgiven af Sveinbirni Egilssyni, om Thors Rejse til Geirrøds Gaard, hvor det hedder, de blev „visat fyrst i gestahus til herbergis“, saa undrer man sig over, i Finnur Jonssons Oversættelse at læse, at „Thor og hans Ledsagere blev ført hen til en Gedestald, hvor der kun var en Stol at sidde paa“ Thor var paa denne Rejse til Fods, saa der var ingen Mulighed for, at hans Bukke var løben løbsk med ham hen til Gedestalden. En gal Oversættelse kan det jo ikke være; saa stor en Buk kan en Professor ikke gøre. Vilhelm Grønbæk lader sig dog føre med hen til Gedestalden, men er fornærmet paa Thors Vegne, fordi Folkene i Gerrødsgaard ikke „viste ham stor Ære, men bød ham ind i Stalden og satte en Stol frem for ham der“. — Der maa her foreligge forskellige Læsemaader, og er der ikke Grund til at foretrække Sveinbirni Egilssyns? Man kan da slippe for at gøre en Jætte Uret ved at gaa ud fra, at der har været Gæstehus i deres Grjotunagaard, som der var i alle velindrettede Grjotgaarde i hele Norden. —

Den mest kendte af alle „Gæster“ i vore Oldsagn Nornegæst, kaldes Thord Thingbits eller Thingløbers Søn fra Grøningen i Danmark. Han har da haft let ved at føle sig hjemme i enhver Grjotgaard i hele Norden, for Navnet Grøning som Navn paa en Lejrplads, kendes baade i Norge og i Danmark. Grøningen ved Skervsurd i Lesjar ligger rigtignok saa højt oppe, at der maa et navneforklarende Sagn til for at vise, at Marken her altid var frodig og grøn. Olav den Hellige har selv sagt: „Her skal man bygge en Gaard, og den Bonde, som bor her, vil altid have Fremgang, og aldrig vil Kornet her fryse, om det end fryser haardt ovenfor og nedenfor Gaarden“. — Grøningasund ved Moster og Grønsund ved Falster har næppe faaet deres Navn af Græsset, men af den Grøning eller Lejrplads, der her har været. Ogsaa her i Jylland finder vi Grøngaarde, Gravengaarde og Graa- gaarde, hvor gamle Veje er gaaet over Vandløb. Det kan da ogsaa være en Grøning, der har givet Grønland Navn. Skulde det være Græsset, var det næsten paakrævet, at Island og Grønland skulde skifte Navne for at give Sandheden Øren.

Olav den Hellige anlagde ogsaa en saadan Borg ved det gamle Borgargærði (senere Borregaard) vest for Sarpfossen. Her lod han bygge Kongsgaard og rejste en Mariakirke; han lod mærke Tomter af til andre Gaarde og fik Mænd til at rejse Huse. Om Høsten lod han føre did slige Varer, som trænges til Vinterophold, og sad der om Vinteren. Han forbød al Vareførsel fra Viken op til Gautland, baade Sild og Salt. Det kunde Gauterne vanskelig undvære. Han holdt da et stort Julegæstebud og bød mange Storbønder til sig fra

Herrederne. Brynjulv Ulvalde fik „Vetteland“ af Kongen, og det er endnu en stor Hovedgaard. Han har vel da med sine Elvegrimer bevogtet Elven og indkrævet Skat eller Told af alle Varer til Kongen. Navnet Grimer er meget gammelt. Kongen kaldtes Gram, og hans Mænd Grimer. Og vi finder disse Benævnelser i mange Stednavne: Gramgaard, Grimstad og Grimsby, ja, vi kan vist godt tage Græmmerhus ved Middelfart med. — Vor mest berømte Grjotgaard her i Jylland ligger paa Grathe Hede ved Haller Aa paa Grænsen mellem Aabo og Hardsyssel. Da Sven Emunesøn 23. Sept. 1157 lejrede sig med sin Hær paa Graabondens Mark, nød han for sidste Gang den Ret, som Hyldingskongen fra Arildstid har haft til at lejre sig der ved den gamle Hærvej. Senere i Middelalderen blev Graabonde-Navnet en nedsættende Betegnelse, den usselige graa Bonde, og man tænker sig vel, at det er den ugarvede Vadmelsskoste, der har givet Anledning til Navnet. Det er en Misforstaaelse, saa vel som den, at Graaverk som Varebetegnelse altid skulde betyde Skind af graa Farve. Nej, ogsaa Egerskind kaldes Graaverk, og alt, hvad der forhandles af Varer paa en saadan Handelsplads eller et Købestævne, kaldes Graavarer. —

Som Personnavn er Grjotgaard meget gammelt og knyttet til ansete Slægter i Norge. Harald Haarfager giftede sig med Aasa, Datter af Jarlen paa Hlade, Haakon Grjotgardsøn. Hans Maager eller Svogre, Grjotgard og Herlaug faldt, da de fulgte ham i Slaget ved Sol skjel. — Begge disse Brødrers Navne er Benævnelser. En Grjotgard skulde styre i Gaarden, og en Herlaug sørge for Tilberedning af Maden, en Slags Kaptejner og Stabiser genter fra Oldtiden til Middelalderen. St. Margrete af Ølsemagle blev hængt af sin onde Ægtefælle, Herlug, i det Herrens Aar 1176. (Joh. Steenstrup, D. d. F. Hist. II S. 163); og der er ikke saa faa Stednavne, der maa søges forklaret i Forbindelse her med, f. Eks. Herslev og Herløvmagle. Ølsemagle og de forskellige Øllgaarde og Ølgod har nok Forbindelse med Aalver eller Aalvard, en der har haft en Aalborg at forestaa eller en Voldborg, hvor der er bleven fejret Valborgaftenen, med alt hvad der til hører af Blus og Heksespil. —

Den anden Grjotgard, Snorre fortæller om, er Sigurd Jarls Broder. Han var meget yngre og mindre hærdet, han havde heller ikke Jarlsnavn, men holdt dog et Følge og var i Viking om Somrene og avlede sig Gods. Men han blev fristet for gode Varer af Harald Graafeld til at svige sin Broder og kort efter gav han Kongerne Harald og Erling Lejlighed til at brænde Sigurd Jarl inde. Det blev da til, at Sigurd Jarls Søn Haakon tog Hævn over sin Farbroder Grjotgard, der faldt i Slaget ved Møre. Den tredje Grjotgard var med i Krappe rummet paa Ormen hin Lange i Slaget ved Svold. Han hed Grjot-

gard Raske og var saa ypperlig, at den 18 aarige Ejnar Tampeskjelve den Dag stræbte efter at kunne regnes for hans Lige. Den fjerde Grjotgard var Broder til Kalv Arnesøns Stedsøn, Tore Aalvesøn, den unge Mand, der gjorde Gilde for Olav den Hellige, men bar en Guld-ring skjult paa Armen, som han havde modtaget fra Knud den Store. Kong Olav lod ham derfor dræbe, men det kostede Kongen Tabet af mange mægtige Mænds Venskab. Grjotgard Aalvesøn søgte at hævne sin Broder ved at hæрге paa Kongens Mænd og Gods i Hedemarken. Kong Olav spejdede efter hans Færd og slog en Nat Mandering om Stuen, hvori Grjotgard og hans Mænd var. De vaagnede ved Vaabenlarmen og Grjotgard løb straks ud i Fodstuen og raabte, om Kongen kunde høre hans Ord. — Kong Olav stod lige foran Døren og sagde: „Jeg hører dine Ord!“ — „Ikke vil jeg bede om Grid!“ sagde Grjotgard og løb med Skjoldet over sit Hoved og draget Sværd i Haanden ud af Døren. Det var lidet lyst, og han saa ikke nøje. Han stak efter Kongen, men ramte Arnbjørn Arnesøn, saa han fik Banesaar. Men Grjotgard blev ogsaa straks dræbt, og de fleste af hans Mænd.

Disse fire Mænd med Grjotgard-Navnet synes alle at have Navn efter Grjotgaarden ved Hlade, og vi har med dem fulgt Navnet fra 860 til 1030. Men saa sent som 12. November 1139 møder vi Grjotgard-Navnet i Fortællinger om Reider Grjotgardsøn, der var en trofast Hirdmand hos Magnus den Blinde. Han havde nok hjemme ved Holmen-graa eller Graaholmen i Smaalenene. Det er vel rimeligt, at et Personnavn bevarer den gamle Form bedre end et Stednavn, og at Reidars Fader har heddet Grjotgaard, men boet i Graagaard paa Graaholmen.

Folkeminder fra Daler.

Samlet ved *Lærer H. Flint.*

Nissen.

Æ Præst'gade.

Syd for Peter Nielsens Gaard ligger der en Mark, som kaldes Præstens Fenne, i daglig Tale kaldes den „æ Præst'fenn“ eller „æ Præst'gae“. Om denne fortælles der mange Historier. Mange Folk er faret vild ovre i den. Tværs over Fennen gaar der en Sti. En Aften, da min Fader gik denne Vej, løb han ogsaa vild. Da han var kommet over Gangbrættet, kunde han ingen Ting se. Han gik og gik og kom hverken til Sti

eller Hegn. Der var paa det Tidspunkt et heftigt Regnvejr, saa han blev gennemblødt. Ved Titiden gik han ind i Fennen, og først Kl. 2 om Natten havnede han oppe i det ene Hjørne. Da kunde han se over hele Marken.

Lyt Krag er ogsaa løbet vild i den, og han havde endog en Lygte i Haanden. En Aften var min Bedstefar henne i Fennen med Hestene. Han laa paa Knæ og skulde slaa Stagen i Jorden. Pludselig stod der en lille Mand foran ham. Han fik ikke Hestene tøjret den Dag. Han tog Træskoene i Haanden og rændte, som om den lille Mand var i Hælene paa ham.

Det er meget mærkeligt, men det fortælles som sikkert og fast, at naar Hestene kom ned paa Vestsiden af Stien, kunde man ikke holde dem tøjret, de rev sig løs med det samme. Men paa Østsiden af Stien gik de altid roligt og græssede. En gammel Kone saa hver Aften paa Slaget 12 en lille Mand, som gik rundt i Marken. Han havde en Lygte i Haanden, og derfor kaldte man ham „Lygtemanden“.

Mainertdine Sørensen.

Forvarslér.

Skrædder Jens Hansen, som engang boede i vort Hus, saa en Aften, da han kom fra Gerup, en Gaard ligge der, hvor nu Søren Krags Gaard er bygget. Mange Aar efter blev Gaarden bygget.

Laurids Lytsens Hus er ogsaa blevet set for mange Aar siden af Peter Skomager, som han blev kaldt, da han en Aften kom gaaende fra Højer.

En Mand har for nogle Aar siden set, at der laa et stort Hus ved Siden af Møllen. Det har været Daler Skole, han har set.

En anden Mand har engang set, at der laa et Hus nede i Møllerens Mark. Der var Skodder for Vinduerne ligesom i Møllerens Hus. Dette Hus er ikke bygget endnu.

Nogle Aar inden Mejeriet i Gerup blev bygget, kom Hans Hansen kørende der forbi en Aften ved Tolvtiden. Da hørte han en Skrumlen som af Transportspande, og Hestene blev saa bange, at han nær var kørt i Grøften. Det har jo været Mejeriet, han har hørt det fra.

En Enke sad en Aften sammen med sine Børn i Stuen, da der bankedes med tre Slag paa Vinduet, og en Stemme, som var Konens Mors, sagde „Anne, Anne!“ Hun gik ud og lukkede op, men der var ingenting at se. Nogle Dage efter sad Enken igen sammen med Børnene. Da blev der igen banket tre Slag paa Vinduet, og den samme Stemme sagde de samme Ord, men denne Gang blev der tilføjet: „Du maa ikke komme ud til mig, for jeg kommer lige fra din Brodersøns Dødsleje, han er nemlig død af Halssygen.“

Betty Johnsen i Østerby saa for nogle Aar siden en gammel Gaard i Gerup i Forbrand. Hun kunde se, at der stod en Mand ved Hjørnet af Huset. Saa var det, som om en Sparre faldt ned paa ham. Nogen Tid efter brændte Gaarden virkelig. Manden, som stod ved Hjørnet af Huset, var Daniel Danielsen. En Bjælke faldt ogsaa ned ved Siden af ham.

Mathias Chr. Madsen.

(Fortsættes.)

Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Tønder

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

Vi har endnu et mindre Restoplag af

Sønderjydsk Centralforenings Festskrift
før Kr. 12,00 — nu 6,00,

Denne smukke og indholdsrige Bog bør ejes af
enhver national Interesseret.

Ligeledes haves endnu:

R. P. Rossen: Danmarks Kongeslægter 1,50,
En udmærket Bog om dette interessante Emne.

Bøgerne tilsendes portofrit fra

HANS BECK'S BOGHANDEL

Storeg. (J. N. Jepsen) Tønder

Johs. Paulsen Schmidt's Boghandel, Tønder

Vestergade 67

Telefon 261

Stort Udvalg i Skønlitteratur, Fylde-
penne, Æskepost, billige franske
Raderinger og Lædervarer.

Hurtig

og præcis Besørgelse af alt indenfor Bog-, Kunst og Musik-Branchen
fra Inland og Udland.

I VESTSLESVIG

bør man læse

VESTKYSTEN.

Bil-

Traktor — Motor — Maskin

Smøre-

Olier

Fedt, Vognsmerelse, Gear-
kasselie og Drivremme

kun Ima Kvaliteter

CARL BORCH

Tønder

Telf. 44

H. P. Lorentzen

V. J. Lund's Eftfl.

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Østergade 40 . Telf. 106 . Over Gaarden

Alt Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.

**LYS & KRAFT
RADIO**

STOREGADE 24 — TLF. 378

N. PICULELL

Sønderjydsk Maanedsskrift

Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.